

azonosítanunk a terepen. A bánya Ny-i oldalából egy késő középkori edény peremtöredékét gyűjtöttük. A lelőhely központi része feltehetően a bányától Ny-ra eső lapos dombtetőn – a Margit-forrás és a bánya közötti részen – lehetett. Nyilván a közeli Margit-forrás biztosította az itt élők vízszükségletét. A lelőhely talán a bányától K-re eső dombtetőn is folytatódhat, kiterjedésének pontos behatárolása nem sikerült.

Sándor-hegy 2. (MRT 2. k. 8/17 lh.): Újkőkori, a lengyeli- és a vonaldíszes kultúrához tartozó lelőhely. Felszíni megfigyelésekből ismert, régészeti feltárása eddig nem volt. A rendkívül sűrű és magas növényzet miatt a lelőhely megközelítése sem Balatonkenese, sem Balatonfűzfő felől nem sikerült. A lelőhelyet csak távolabbról fényképeztük le. A lelőhely a Margit-forrástól Ny-ra eső lapos dombtetőre valószínűsíthető, pontos behatárolása lehetetlen volt.

RAINER PÁL

22. Balatonszemes, Bagolyvár

(Somogy megye) Kk, Kú

2007. június 18–25. között megelőző feltárást végeztünk az egykori Törökvár területére tervezett fürdőmedence és pavilon helyén. A telken álló régi (1. sz.) épület ÉNy-i sarkától Ny-ra 5 m-re és attól É-ra 2,5 m-re lévő területen jelölték ki a tulajdonosoknak készülő fürdőmedence DK-i sarkát. Ez egyértelműen a 16–17. századi török erődítmény ÉNy-i sáncának területére esett. A DK-i házsaroktól 2,5 m-re tűztük ki az 1. sz. kutatóárkunk alappontját. A tőle K-re és Ny-ra kimért 1-1 m adta az 1. sz., É-D-i irányú, 15,85 m hosszú kutatóárkunk szélességét. Feltárásunk során a DK-i cövektől É-ra 7,3 m-től 10,3 m-ig egy 3 m széles, égett paticsos réteg É-i részén, kívül, 44–45 cm-es mélységben téglák kerültek elő. Találtunk egy 27×13×6 cm-es téglát is, de ennél vastagabb és szélesebb típusok is voltak. Nagyon sok paticsot figyelhettünk meg, többet vessző-, azaz sövénylenyomatokkal. Szabálytalan formájú kövek is a felszínre kerültek. A nagyon sok állatcsont mellett különböző kerámiát: belül zöld és barnamáz, kívül vonalkázott díszű bögre-, fazék- és táltöredékeket (oldalakat, aljakat stb.), valamint barbotinos technikával díszített peremeket találtunk. A törmelékből egy vaspatkó és vaszabla is a napvilágra került. A rábontásból, D-ről 8 m távolságra, a partfaltól Ny-ra 70 cm-re az égett, paticsos részből egy 0,5 m hosszú és 15 cm vastag égett gerenda darabja került elő. A Ny-i 1,5 m széles rábontásban, 30–50 cm-es mélységben a humuszos, törmelékes talajban állatcsontok, kerámia: piros peremtöredékek, fekete vastag aljtöredékek, piros gyümölcstál oldala, nagy fazékalj, oldal- és földarabjai voltak. Ez volt a vár pusztulás utáni elegyengetésének a rétege, amely alatt egy égett, paticsos objektum (ház?) maradványa létezett. Ez a paticsos réteg Ny-on egyenetlenebbül és magasabban mutatkozott. Az itt megtalált égett réteg egy 90×60 cm-es feltban jelentkezett.

Az 1. sz. kutatóárokban és a Ny-i, a K-i rábontásban előkerült török kori objektum (összeomlott ház?) réteget átmetsztük É-D-i és Ny-K-i irányban; 27 cm-es mélységben egy tapasztott, sima agyagréteg és egy 93 cm-es átmérőjű folt (gödör?) nyoma látszott. Felszedtük az égett gerenda kb. 0,5 m hosszú és 20–25 cm széles maradványát is.

A Ny-i sáncoldalhoz tervezett pavilon helyének kutatásakor a 2. és a 3. sz. szelvényben csak lépcsők, azaz teraszok kihagyásával kutattuk a sánc esetleg megmaradt szerkezetét. A 2. sz. szelvény K-i falánál megfigyelhettük a Ny-i sánc metszetét. Az 1 m vastag humuszos, növényzettel borított feltöltés alatt egy 1,5 m vastag homokos és agyagos feltöltés volt. Jól látszott, hogy csupán a sánc alsó része, épített szakasza maradt meg. A különböző védművek, az esetleges összetartó faszerkezet még nyomokban sem jelentkezett. Sőt a sánc külső, Ny-i oldalából is elhordtak már legalább 1 m-t.

A 3. sz. szelvény D-i metszetében a DNy-i saroknál 2,5 m-es mélységig ástunk le. Itt megtaláltuk a sáncárok feltöltésének legelső fázisát. Itt, az árok legmélyebben lévő ÉNy-i részéből a feketés talajból téglák, patics darabjai kerültek elő. (Ezek a vár maradványainak azon elbontási részéből származhattak, amelyeket a még nyitott sáncárokba dobáltak.) Ez a bontási szint másutt, így már az 1. sz. kutatóárok 20–30 cm-es legfelső, helyenként többrétegű feltöltési szintje alatt, így az É-i részen (ÉNy-i sarokban!) még mélyebben lévő égés-gödörben is előkerült. Ezek az égési rétegek utalnak a vár pusztulására, valamint az utána történő elbontásokra, például a napjainkig történő építkezésekre, amelyeknek során többször is feltölthették a vár belsejét és sáncárkait is.

Az 1. sz. kutatóárkunk legfelső rétege alól a második, a 40–60 cm-es mélységig lenyúló feltöltési rétegekből előkerült 17. századi kerámia, állatcsontok a vár utolsó időszakából származnak. A paticsos objektum (ház?) alapjában lévő sározas padlószint és a fölötté fekvő égett gerenda a várnak a végső pusztulásához, vagyis 1683-hoz köthető.

A források szerint a palánkvárat az ekkor elmenező török őrseg maga gyújtotta fel.

Munkatárs: N. Hrotkó Zsuzsanna.

MAGYAR KÁLMÁN

23. Balmazújváros, Ipari park

(Hajdú-Bihar megye) Szk, Á

2007-ben a Hortobágyi Nemzeti Park 72 km elektromos légkábelt földkábelre cserélt. A város DNy-i szélén a régi temető mellett húzódott a nyomvonal. Az előzetes terepbejárások alkalmával ezen a területen nem észleltünk régészeti jelenséget. A földmunkák közben azonban több nagyméretű objektum sötét feltját és 3–4 kemence maradványát figyeltük meg.

A közel 300 m hosszú nyomvonalszakaszon összesen 45 régészeti objektumot regisztráltunk. A megelőző fel-

tárást augusztusban végeztük. A feltárt jelenségek közül 31 szkíta, 14 Árpád-kori.

A *szkíta* objektumok a teljes szakaszon megfigyelhetők voltak: 28 többnyire nagyméretű, mély tárológödör és verem mellett 2 kutat és egy kemencét tártunk fel. A leletgazdag gödrökből sok kerámiatöredék, paticsdarab és állatcsont került napvilágra. A két nagyméretű, leletszegény, mély kútban semmilyen bélés nyomát nem észleltük. Az agyagból tapasztott nagyméretű kemence platnijába csontdarabok voltak beágyazva.

A 7 Árpád-kori gödörben főleg cserépbogrács- és fazékdarabokat találtunk. A 3 jól kiégett, agyagból készített kemence sütőfelületébe ebben az időszakban is kerámiadarabokat, állatcsontokat tapasztottak. Az egyik Árpád-kori gödör közelében 4 szabálytalanul elhelyezkedő cölöplyuk nyomát figyeltük meg. A nyomvonal É-i része egy régi, mára már részben feltöltődött folyómedret keresztezett, melynek mindkét magaspártján sűrűsödtek az Árpád-kori jelenségek.

A lelőhely egy ÉK–DNy irányú hosszú háton található. Kiterjedésének É-i és D-i szélét a legszélső feltárt objektumok adják meg, K-i oldalát egy 600–700 m hosszú és 300–400 m széles, náddal sűrűn benőtt mocsár határolja. A lelőhely Ny-i széle mára már teljesen elpusztult. Az ingovány túlsó oldalán olyan alacsony, vizenyős, szikes rét található, ahol nem találtuk nyomát régészeti jelenségeknek. A lelőhely K-i irányban tovább húzódik a régi temető egész területén.

Munkatársak: Fehér Mónika régészhallgató, Balogh Csaba ásatási technikus, Rák Rezső fotós.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

24. Balmazújváros, Nyári-járás, Kecse-erdő

(Hajdú-Bihar megye) Sza, A

2007 júniusában egy hodályhoz tervezett juhfürösztő medence földmunkái során régészeti leletek kerültek elő, amit bejelentettek a Déri Múzeum Régészeti osztályának. Ez alapján végeztünk június 26. és július 11. között leletmentő feltárást, ami mindössze kb. 53 m² nagyságú területre terjedt ki. Összesen 20 objektumot különítettünk el, melyek közül 12 (különböző méretű, többnyire kerek, méhkas alakú tárológödrök) a római császárkori szarmata (2–3. századi) településhez volt köthető. A gödrökből elsősorban kerámia- és állatcsonttöredékekből (köztük terra sigillata töredékek is) álló gazdag leletanyag került elő.

Egy félig földbe mélyített téglalap alakú ház és egy trapéz keresztmetszetű árok a késő avar időszak (8–9. sz.) településéhez tartozott. A jellegzetes korongolt, hullámvonaldíszes fazekak mellett kézzel formált, belsőfüles cserépbogrács töredékei is előkerültek.

Hat objektum nem tartalmazott keltező értékű leletanyagot.

Munkatársak: Tóth Mihályné technikus, Tóth Miklós rajzoló.

DANI JÁNOS

25. Balmazújváros határa

(Hajdú-Bihar megye) U, R, Sza, Á

A Hortobágyi Nemzeti Park 72 km elektromos légkábel cserélt földkábelre a „Natura 2000” program keretében. A tervezett nyomvonal több régészeti lelőhelyet érintett, melyek területén a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága 2006–2007-ben megelőző feltárást végzett.

Darucsorda-járás: A Keleti-főcsatornától É-ra, a Darucsorda-kút pusztá területén 2007. szeptember 13–24. között végeztük a feltárást. A lelőhely védett legelőn helyezkedik el egy mélyedésben. A kivitelezési munkák közben az érintett szakaszon 5–6 sötét objektumfoltot észleltünk a kábelárok oldalában és sok őskori/neolitik kerámiadarabot és állati csontokat találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 250 m hosszan haladt keresztül az AVK telepen, melynek 10 objektumát tártuk fel. A megfigyelt jelenségekből 7 gödör, 2 piskóta alakú cölöphely és 1 kút. A 2,5 m átmérőjű, kerek, befelé szűkülő falú kútnál semmiféle tartószerkezetet nem tudtunk megfigyelni. A gödrök változó mélységűek és változó méretűek voltak. Leletanyaguk nagyon gazdag, rengeteg kerámiatöredéket, állatcsontot, paticsdarabot, orsógombot, csonteszközöket és obszidiánt találtunk. Ez a neolitik telep valószínűleg szorosan összefügg a 2006-ban feltárt Darucsorda-kút III. sz. lelőhely objektumaival, melyek a most észlelt gödröktől 300 m-re D-re jelentkeztek.

Génmegőrzőtelep: A Tiszacsege felé vezető országút jobb oldalán, a Hortobágy-folyó jobb partjához közel található a Hortobágyi Nemzeti Park génmegőrzőtelepe. A földmunkák közben 2007 augusztusának elején több sötét foltot észleltünk a kiásott kábelárok oldalában. Többszöri vizsgálódásunk ellenére sem találtunk leleteket a kitermelt földben, de az ároktól ÉK-re lévő magasparton, amely több száz méter hosszan húzódik a Hortobágy-folyó jobb partján, nagyon sok őskori és Árpád-kori kerámiadarabot figyeltünk meg egy védett marhalegelőn. Az árok másik, DNy-i oldalán erdő található, ezért ezt a részt nem tudtuk megvizsgálni. Valószínű, hogy a kábelárok a lelőhely DNy-i részét érintette. A feltárást 2007. augusztus 29. és szeptember 7. között végeztük. A humuszolás után 10 objektum sötét foltja jelentkezett a csaknem fehér színű, szikes altalajban. A kibontott objektumok közül 7 tartalmazott kora meghatározására alkalmas leleteket: egy neolitik (AVK) település jelenségei kerültek napvilágra. Feltártuk 2 épület és 5 árok maradványait, melyekből sok kerámia, patics és néhány állatcsontdarab került napvilágra. Két csak állatcsontokat tartalmazó árok és egy gödör korát nem lehetett meghatározni. A lelőhely – a felszínen észlelt leletek alapján – több száz méter hosszan folytatódik a Hortobágy-folyó jobb partján mindkét irányban, szélessége pedig 100–200 m között változik.

Kisszeg I.: 2007. február 28. és május 16. között a Hortobágy-folyótól D-re, a Kisszeg nevű határrészen végeztünk megelőző feltárást. Két régészeti korszak 79 objektumát tártuk fel. A 25 újkőkori objektum az alföldi vo-